

BÖLÜM 1

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE PANDEMİLER

Sümevra ŞİMŞEK¹

GİRİŞ

Pandemi; Eski Yunanca'da "bütün" anlamına gelen "pan" ve "insanlar" anlamına gelen demos kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Bir kıtada ve/veya tüm dünyada yayılıp etkisini gösterebilen salgın hastalıklar pandemi olarak adlandırılır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre bir salgın hastalığın pandemi olarak adlandırılabilmesi için; toplumda daha önce görülmeyen yeni bir hastalık olması, etkenin insanlara bulaşarak ciddi hastalık tablosuna ve ölüme neden olabilmesi, insandan insana devamlı ve kolay bulaşması gerekmektedir. Bir hastalığın veya tıbbi durumun yaygın görülmesi ve çok sayıda insanın ölümüne neden olması pandemi olarak adlandırılması için yeterli değildir. Aynı zamanda insandan insana bulaşının gösterilmesi gereklidir. Bu nedenle günümüzde çok sık görülen kanser, diyabet, hipertansiyon vb. hastalıklar pandemi olarak nitelendirilmemektedir.

Tarihteki ilk pandemi MÖ 430-427 yılları arasında Peloponez Savaşı (Sparta-Peloponez Bir-

liği arasında) kayıtlara geçmiştir. Ateş, susuzluk, kanlı boğaz ve dil, deride kızarıklık ve lezyonlar olan hastalık Libya, Etiyopya, Mısır'dan ilerleyip Atina'ya ulaşmıştır (1). Bu dönemde görülen salgının influenza, kayalık dağlar ateşi veya tifo olduğu hususunda epidemiyologlar tarafından çeşitli hipotezler ortaya konmuş olsa da net bir bilgi yoktur. İnsanlık tarihinde, tespit edilen bu ilk pandemiden günümüze kadar bakteri ve virüslerin yol açtığı çok sayıda pandemi meydana gelmiştir. Halen insanlık üzerinde etkisini sürdüren morbiditeye ve mortaliteye neden olan pandemiler bulunmaktadır. Aşağıda bazı etkenlere göre tarihte iz bırakan pandemilerden bahsedilmiştir.

ETKENLERE GÖRE PANDEMİLER

Veba

Yersinia pestis'in neden olduğu hastalığa verilen isimdir. Veba günümüze kadar milyonlarca insanın ölümüne neden olmuştur. MS 165-180

¹ Uzm. Dr. Sümevra Şimşek, Bingöl Devlet Hastanesi, Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Kliniği, drsumeyrasimsek@gmail.com

vakanın görüldüğü tarihten 22 Haziran 2020 tarihine kadar toplamda 187.685 vakada virüs tespit edilmiş ve 4.950 ölüm meydana gelmiştir (27).

Sonuç

Geçmiş çağlardan günümüze kadar insanlık birçok pandemi ile karşı karşıya gelmiştir. Bazı pandemilerde savaşlarda kaybedilenden çok daha fazla sayıda can kaybı yaşanmıştır. Pandemiler bazen aşı ile, bazen ise uygun kemoterapi ile kontrol altına alınmışken bazı pandemiler hastalığın doğası gereği zamanla kendini sınırlamıştır.

KAYNAKLAR

- Littman R.J. (2009) "The plague of Athens: epidemiology and paleopathology", Mt Sinai J Med, 76(5):456-467.
- Kıgı M. (2007), Black Death. Paul Robbins (Ed.) Encyclopedia of Environment and Society içinde (38-60). California: SAGE Publications
- WHO (20/06/2020 tarihinde <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/leprosy> adresinden ulaşılmıştır.)
- Barquet N, Domingo P; Domingo (1997). "Smallpox: the triumph over the most terrible of the minister of death". Annals of Internal Medicine. 127(8 Pt 1): 635-42.
- Fenner F, Henderson DA, Arita I. Smallpox and Its Eradication (PDF). History of International Public Health, No. 6. Geneva: World Health Organization.
- Koplow DA. (2003). Smallpox: the fight to eradicate a global scourge. Berkeley: University of California Press.
- "UC Davis Magazine (2006). Epidemics on the Horizon". (20/06/2020 tarihinde http://magazinearchive.ucdavis.edu/issues/su06/feature_1.html adresinden ulaşılmıştır.)
- ScienceDaily (2008) How Poxviruses Such As Smallpox Evade The Immune System (20/06/2020 tarihinde <https://www.sciencedaily.com/releases/2008> adresinden ulaşılmıştır.)
- WHO (2007) 'Smallpox'. WHO Factsheet (20/6/2020 tarihinde <https://www.who.int/csr/disease/smallpox> adresinden ulaşılmıştır.)
- Blake PA. (1994) Historical perspectives on pandemic cholera. In: Wachsmuth IK, Blake PA, Olsvik (Eds.) Vibrio cholerae and Cholera: Molecular to Global Perspectives (pp 293-5). Washington, DC: ASM Press
- Zinsser H.R (1963). Lice and History. Little Brown, Boston
- McQuiston JH. Knights EB. Demartino PJ. Brill-Zinsser disease in a patient following infection with sylvatic epidemic typhus associated with flying squirrels. Clin Infect Dis 2010; 51:712.
- Aktaş F. (2017), Orthomyxovirüs Ailesi. Ayşe Wilke Topcu, Güner Söyletir, Mehmet Doğanay (Eds.) Enfeksiyon Hastalıkları ve Mikrobiyolojisi-Etkenlere Yönelik Enfeksiyonlar içinde (s.1578-1587) İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri
- Oldstone DBA. Viruses, Plagues, and History: Past, Present and Future. Oxford: Oxford University Press; 2010:306-11.
- Taubenberger JK, Morens DM. 1918 influenza: the mother of all pandemics. Emerg Infect Dis. 2006;12(1):15-22.
- CDC (20/06/2020 tarihinde <https://www.cdc.gov/flu/pandemic-resources/1957-1958-pandemic.html> adresinden ulaşılmıştır.)
- CDC (20/06/2020 tarihinde <https://www.cdc.gov/flu/pandemic-resources/1968-pandemic.html> adresinden ulaşılmıştır.)
- WHO (21/06/2020 tarihinde <https://www.who.int/csr/disease/swineflu/en/> adresinden ulaşılmıştır)
- Gottlieb MS, Schroff R, Weisman JD. "Pneumocystis carinii Pneumonia and Mucosal Candidiasis in Previously Healthy Homosexual Men — Evidence of a New Acquired Cellular Immunodeficiency — NEJM," N. Engl. J. Med., 1981.
- Siegal FP, Lopez C, Hammer GS. "Severe Acquired Immunodeficiency in Male Homosexuals, Manifested by Chronic Perianal Ulcerative Herpes Simplex Lesions," N. Engl. J. Med., 1981.
- Barré-Sinoussi F, Chermann JC, Rey F. "Isolation of a T-lymphotropic retrovirus from a patient at risk for acquired immune deficiency syndrome (AIDS).," Science, vol. 220, no. 4599, pp. 868-71, May 1983.
- WHO (2018) (18/06/2020 tarihinde <https://www.who.int/hiv/data/en/> adresinden ulaşılmıştır.)
- WHO (2016) (20/06/2020 tarihinde <https://www.who.int/csr/disease/ebola/en/> adresinden ulaşılmıştır.)
- WHO (2004) WHO guidelines for the global surveillance of severe acute respiratory syndrome (SARS) 20/06/2020 tarihinde https://www.who.int/csr/resources/publications/WHO_CDS_CSR_ARO_2004_1.pdf?ua=1 adresinden ulaşılmıştır.)
- WHO (2019) 20/06/2020 tarihinde https://www.who.int/health-topics/middle-east-respiratory-syndrome-coronavirus-mers#tab=tab_1 adresinden ulaşılmıştır.
- TC Sağlık Bakanlığı (2020) 22/06/2020 tarihinde https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/covid-19-rehberi/COVID19_REHBERI_GENEL_BILGILER_EPIDEMIOLOJI_VE_TANI.pdf adresinden ulaşılmıştır.
- TC Sağlık Bakanlığı (2020) (22/06/2020 tarihinde <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/> adresinden ulaşılmıştır.)